

**PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 27 • 12 - 18 IULIE 1991

DIN SUMAR:

O PUNTE PESTE PRĂPASTIE (CONGRESUL ALIANȚEI CIVICE)

FLORIN-GABRIEL MĂRCULESCU:
VREMEA FAPTELOR

VÁCLAV HAVEL:
**DESPRE POLITICĂ ȘI POLITICIENI
SAU NU AM VOIE SĂ UIT
CUM SE FACE O CAFEĂ**

DAN PAVEL:
COMUNISM ȘI ANTISEMITISM

CINE DESTABILIZEAZĂ EUROPA?

CONFERINȚA „PERCEPȚII ȘI CONCEPTE DE
SECURITATE ÎN EUROPA DE EST”

București, 4-5 iulie 1991

Casa Comună își caută acoperiș

Conferința pe teme de securitate a Europei, care s-a bucurat de o bună participare a specialiștilor NATO, precum și de privilegiul prezenței secretarului general, d-l Manfred Wörner, a avut handicapul de a veni într-un moment complet nepotrivit. Pe de o parte, prea devreme — vor mai trece câțiva ani până să se închege concepția cu privire la securitatea Europei ca întreg, a spus secretarul general, pe de altă parte — prea târziu — criza iugoslavă arătând ineficiența mecanismelor diplomatice — troika ministerială, reprezentantă a CSCE a trebuit să admită, după o scurtă euforie, că orice intervenție trebuie să fie în sensul logicii teritoriale — compromisurile fundamentale nemaifiind viabile. În condițiile în care găsirea unei soluții pentru securitatea continentului a devenit o evidență urgentă, comunicările susținute au avut un aer de generalitate și atemporalitate — cel puțin ciudat. Mai importantă decât cuvintele care s-au spus, este însăși prezența la București — prima dintre capitalele Estului — a domnului Manfred Wörner, Secretarul general al NATO, ca și numeroși vorbitori (în special cei de limbă franceză) s-au grăbit să dea asigurări că România nu este abandonată și izolată, separarea Europei Centrale de cea

balcanică — promovată de CSCE — nu este susținută de NATO, care privește securitatea Estului în chip unitar. Cei de unitar este acest chip s-a văzut în — multe intervenții care priveau integrarea Uniunii Sovietice în noul sistem al securității continentale în mod similar cu aceea a statelor din Est. Fără a ști cum va arăta securitatea Estului, putem spune că, după cit se pare, ea nu va fi concepută în maniera de a apăra fostele state satelite ale pactului de la Varșovia de o eventuală imixtiune a Uniunii Sovietice. Secretarul general a subliniat chiar cit sînt de interesate NATO și CSCE ca statele Estului să întretină relații amicale cu URSS. În ceea ce privește clauza Tratatului deja încheiat de România cu URSS (tratat ce face superflua prezența NATO la București) care prevede că nici una dintre părți nu se poate alia cu forțe antagonice celeilalte ne-a fost dat să aflăm că NATO este o alianță prietenoasă „à l'égard de l'Union Soviétique”, iar clauza respectivă interzice doar alianța cu forțele ofensive. Cum la această oră nu mai există pe lume nici o alianță sau forță autohtonă care să recunoască explicit că este ofensivă la adresa Uniunii Sovietice, ne întrebăm în aceste condiții ce rost mai are clauza cu pricina? Ce rost mai au discuțiile despre securitate în general?

ALINA MUNGIU

(Continuare în pag. 16)

„Dreptul de a face orice și puterea
de a ucide sînt un vin prea tare pentru
a nu îmbăta oamenii”

HIPPOLYTE TAINÉ

DESPRE POLITICĂ ȘI MORALĂ

Un raport C.I.A. publicat în New York Times (noiembrie 1990) anunța posibila dezmembrare a Iugoslaviei la o dată foarte apropiată. Acum, cînd, recunoscută sau nu, ea devine un fapt singeros și dramatic (evident, timpul nu mai are deloc răbdare la acest sfîrșit de mileniu) este la ordinea zilei creșterea vizibilă a interesului Occidentului față de România. (În orice caz înainte ca, la rîndul ei România să ajungă sursa unor neliniștitoare tensiuni pentru echilibrul precar al lumii.) Acei (destui, din păcate) care încă mai cred că ne ajunge să fim români, nu ne interesează și nu avem nevoie de Europa, pot vedea cu ochiul liber (dacă sînt de bună credință) în ce măsură istoria, geografia și interesul politic imediat interacționează destinele țării. Deși problema minorităților rareori este la noi luată în discuție cu relaxarea și obiectivitatea necesară, un sentiment de frustrare națională plutește deasupra caracterizării simplificatoare (poate) pe care restul lumii ne-a acordat-o, după conflictele interetnice de la Tîrgu Mureș, agresarea țiganilor în 13-15 iunie 1990 și proliferarea accelerată a publicațiilor de extremă dreaptă (România Mare și Europa sînt aici doar capetele de afiș) întreținute și animate de fosta și actuala Securitate. Criza identității naționale, excesele naționaliste se nasc însă, precum se știe, pe un teren accidentat de un grav dezechilibru economic. În ce fel poate fi asistat bolnavul numit România pentru ca virusii maladiei să nu devină contagioși, paradoxal, tocmai prin izolare? Priviri atente urmăresc noul butoi de pulbere al Europei ale cărei granițe recent intrunite Confederație europeană de la Praga a găsit că se întind pînă departe în Asia; febra naționalismelor și destinderea democrației sînt testate din timp în timp. Democrația nu stă însă pe loc nicăieri, nici măcar în Statele Unite, unde se ivesc mereu alte probleme — s-a spus la un seminar organizat de „National Republican Institute For International Affairs”, al cărui scop este asistența partidelor politice în țările în care ele au fost distruse de comunism, „Dacă v-ați putea canaliza entuziasmul într-un proces politic mai simplu, nimic nu v-ar putea sta în cale”, s-a repetat, pe linia acelei direcții specific americane care pragmatismul întâlnește eficacitatea generozității bine controlate. Fiți simpli, fiți creativi, utilizați acele resurse umane pe care le aveți la îndemînă, sigur, peste 10 ani veți putea alege mai bine oamenii de care aveți nevoie, țineți minte că banii puținii fac banii mulți, chiar și în-o țară instabilă ca a noastră avem mai mult succes cînd cerem împrumut etc. Sfaturile pe care Occidentul ni le oferă propun evident un alt tip de comportament politic și o cu totul altă retorică decît cea cu care ne-am obișnuit într-alt de un an și jumătate, incit am devenit manierești. E drept că retorica opoziției a fost deja confiscată și doar un cititor avizat mai distinge moneda adevărată de cea falsă, în condițiile în care principiile și conceptele invocate sînt cam aceleași. E drept că discursurile sînt aproape toate prea lungi într-o țară nervoasă în care puțini se îndură să-și asculte conlocutorul fără să-l interrompă. Negativismul va sfîrși însă prin a descuroja electoratul care, la fel ca peste tot în lume, preferă promisiuni concrete (sperînd că vor fi respectate) în loc de acuzații permanente. În absența promisiunilor însă, se povestesc experiențe trecute al căror dramatism se anihilează prin repetare, se perpetuează un tip de discurs moral născut în epoca fericită a Pieței Universității și tot mai inadecvat în epoca boutique-urilor, a șomerilor și a prețurilor crescînde. Chiar trecînd peste modul în care viața se încapăținează să contrazică maniheismul, discursul dualist care așază deoparte puritatea, de cealaltă obiectia, riscă (mai ales în agitația germanilor de capitalism sălbatec incolțiti în bogatele reziduuri comuniste) să nu mai convingă pe nimeni. Viața (politică, se înțelege) din România este un compromis, dar și în S.U.A. viața este un compromis, s-a spus la același seminar. Și iată, de acum înainte începem să vedem ce se va ascunde sub acest cuvînt. Se poate păstra fair-play-ul în existența unui partid sau el este din start o noțiune desuetă? Cît funcționează abilitatea și spiritul diplomatic în alcătuirea unei echipe coerente și cînd riscă ele să devină comportamentul mafiot pe care îl „demascăm” la adversarii politici? Săliile de ședințe sînt pline de oameni cu reflexele vechiului partid unic, care aplaudă des, care votează ușor, care se intimidă și se răzgîndesc repede, care construiesc mitologii — cîți dintre noi nu se recunosc într-un asemenea comportament? Trebuie să intrerupem din mers mitologiile (dacă știm că sînt false) în această ploaie torențială de vorbe, sau putem să lăsăm liniștiți (ca și pînă acum) totul pe seama posterității, viitorului, istoriei? Să descilcească ea firele — dacă o să mai poată. Totul este să nu ne trezim că am ajuns iar la o veche tradiție a acestui „fericit pămînt care are darul de a pune culoare proprie pe oameni și pe idei, ca nimeni altul” (cum spune tragicul personaj Belu Zilber, pe numele său literar Andrei Șerbulescu). Să nu descoperim într-o „bună zi” că multor vicioroși dintr-un nou parlament li s-or putea patrivii cuvintele lui Mihail Sebastian despre oameni ai timpului său: „Rigoarea, sub orice formă, nu este de resortul lor. Sînt niște oameni liberi. Poate singurii oameni din Europa, căci faptele nu-i leagă, iar ideile nu-i obligă”. Acesta sper, însă, că e doar un gînd pesimist, pe care viața, neubînd maniheismele, nu-l va împlini.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

50 de ani de la pogromul de la Iași

Dan Pavel

COMUNISM ȘI ANTISEMITISM

Săptămîna trecută, exact în ziua cînd Iașii își comemora pogromul, la televiziunea română se difuza o stupefiantă declarație: „În România nu există antisemitism”. Nici antimaghiarism, a precizat autorul ei, nimeni altul decît Radu Ceonța, președintele P.U.N.R. și liderul mișcării ultranaționaliste „Vatra Românească”. Concluzia senatorului era că există numai anumite forțe interesate să se creadă că în România există antisemitism. Declarația se înscriseră în șirul iluzionismelor propagandistice al căror resort este credința că un lucru nu există dacă se spune despre el că nu există. În același spirit magic, s-a afirmat că în România nu mai există nici comunism, nici poliție politică. În fond, par unii să creadă, dacă acceptăm ca fundament al democrației libertatea de expresie, atunci oricine își poate permite să strige în public tot ce-i trece prin cap. Dacă ar învîta să nu calomnieze și să nu dezinformeze, n-ar fi nici o nenorocire. Am ști măcar care ne sînt prietenii și care nu. Numai că semnificația unei declarații politice este contextuală. Înțelesul ei trebuie judecat în funcție de relația pe care cel care o emite o întreține cu puterea. În cazul de față, aserțiunea inexistenței antisemitismului în țara noastră a fost făcută după ieșirea liderilor P.U.N.R. din audiența la președintele Ion Iliescu. Iar tema înfînirii a fost cea a unei posibile coaliții guvernamentale F.S.N.-P.U.N.R. Vă închipuiți ce s-ar întîmpla dacă peunereul ar veni singur la putere? Țineți-vă bine; am regreta fesenul.

S-a scris excesiv în presă despre afinitățile dintre anumite reviste, organizații politice, personalități, instituții guvernamentale, ca să reluăm acum subiectul. Sînt afinități bazate pe o sponsorizare greu de dovedit cu acte, pe continuitatea unei instituții specializate în dezinformare, dar mai ales pe o vie platformă ideologică ultranaționalistă, șovină și antisemită. În mod maniheist, a existat tendința de a circumscrie această ideologie în zona extremei drepte, asimilînd-o doar cu ortodoxismul, legionarismul, fascismul. Recunoaștem aici același reflex

stîngist de a exorciza permanent într-o direcție derutantă, reflex care s-a regăsit și în penibilele deliruri culpabilizatoare ale dreptei de către Ceaușescu (decembrie '89) și Iliescu (Iunie '90). Și mai recunoaștem strategia inabilă de salvare a prestigiului politic și ideologic al comunismului. Confirmarea deplină există în reacțiile purtătorului de cuvînt al guvernului (pe atunci un carecare domn Baltazar) față de articolele căpitanului (r) Nicolae Radu din revista Europa. Întrebat fiind de corespondentul B.B.C.-ului, Traian Ungureanu, de ce guvernul califică Europa - revistă procomunistă, proceausistă, pronomenclaturistă și proprocuristă - ca fiind de extremă dreaptă, legionară, fascistă, purtătorul de cuvînt a răspuns cu seninătate că „se știe”, comunismul nu s-a caracterizat prin antisemitism. Uneori nu știi ce să admiri mai mult la reprezentanții puterii; incultura politică sau cinismul?

Istoria modernă a Europei, deci și a României, începe cu formarea statelor-națiuni, greu de înțeles fără cuplul filosemitism-antisemitism. Iar istoria comunismului român este imposibil de înțeles în afara lui. Există sute de studii și de cărți, apărute în limbile de circulație mondială, în care se demonstrează și se analizează componenta antisemită a comunismului mondial. Una dintre pietrele de temelie ale ideologiei comuniste a fost și mitul că guvernarea socialistă și conștiința socială proletară elimină în mod automat conflictele naționale. Or, ce se întîmplă la ora actuală în Europa de Est și în Uniunea Sovietică este consecința directă a politicii criminale de deznaționalizare. Într-o politică comparată, se poate constata că, din punctul de vedere al tratamentului aplicat evreilor, sistemul totalitar comunist stă pe aceeași treaptă cu cel nazist. Cînd bolșevicii au uzurpat puterea în Rusia, iar ideologia marxist-leninistă a devenit o dogmă de guvernare, s-a procedat în mod consecvent la combaterea „naționalismului burghez” evreu și la negarea naționalității evreiești. Aceasta a dus la lichidarea sistematică a culturii evreiești sub bolșevici și la exterminarea nu numai a sioniștilor, dar de asemeni

a comuniștilor de credință adevărată cu origini evreiești” (vezi Louis Rapoport, *Stalin's War Against Jews*, Free Press, Macmill, Inc. New York, 1990).

Negarea autohtonă a antisemitismului vine în contradicție cu eforturile făcute pe plan mondial pentru înțelegerea provenienței și motivațiilor fenomenului. Chiar explicațiile găsite de unii intelectuali evrei nu dihotomizează între disculparea evreilor și culpabilizarea antisemitelor. De pildă, în celebra *The Origins of Totalitarianism*, Hannah Arendt a arătat deopotrivă irelevanța tezelor antisemitismului etern și a țapului ispășitor. „Este chiar remarcabil că singurele două doctrine care cel puțin încearcă să explice semnificația politică a mișcării antisemite neagă orice responsabilitate specific evreiască și refuză să discute problemele în termeni specifici istorici”. (A. Harvest/H.B.J. Book, San Diego, New York, London, p.8). În mod simptomatic, încercările rare de la noi de explicare a antisemitismului s-au identificat cu antisemitismul însuși. Din punctul de vedere al acestei confuzii epistemologice, istoria antisemitismului românesc nici nu începe cu textele politice ale lui Eminescu și nici nu se termină cu prefața lui Nae Ionescu la cartea lui Mihail Sebastian. În plan strict politic, există o continuitate între interpelarea guvernului de către 30 de membri ai Parlamentului din 1868 - care alertau opinia publică mondială asupra pretențelor intenții ale unei Makhale europene de a pune bazele unui stat evreiesc în România - și marile epurări staliniste, cînd se reluase de către comuniști teza nazistă sau cea a Ohranelor țariste (din falsificatele „Protocoloale de la Sion”) cu privire la o conspirație mondială evreiască.

Așa cum arată Hannah Arendt, în lucrarea citată: „Elementul cel mai dramatic în această ultimă epurare, pe care Stalin a planificat-o în ultimii ani ai vieții sale, a fost o schimbare decisivă în ideologie, anume introducerea unei conspirații evreiești mondiale. Ani de zile, bazele acestei schimbări au fost puse cu grijă într-un număr de procese din țările satelite - proce-

sul Rajk în Ungaria, afacerea Ana Pauker în România și, în 1952, procesul Slansky din Cehoslovacia”. Alți ideile conspirației mondiale evreiești, cit și cele ale transformării României într-un stat evreiesc se regăsesc din nou, în 1991, în articolele din Europa. Autorul, căpitanul în rezervă Nicolae Radu, lansează chiar ideea că evenimentele din decembrie 1989, și inclusiv executarea lui Ceaușescu, sînt un complot al C.I.A., care este o agentură a serviciilor secrete israeliene (Mossad). Tezele din urmă, dacă ar fi luate în serios, ar conduce la absolvirea de orice responsabilitate a adevăraților complotiști.

Lipsa de responsabilitate politică, caracterizează eforturile feseniste de a nega trăsăturile antisemite ale comunismului, sau în cea vetristă de a recunoaște realitatea, cit și temeiurile istorice care au dus la existența antisemitismului în țara noastră sau în general. În maniera lucidă care-l caracterizează, politologul american de origine română, Vladimir Tismăneanu, arată că prezența evreiască în mișcările politice ale stîngii radicale, est și central-europene, admite explicații sociologice, psihologice și morale, și că este unul dintre cele mai complexe fenomene umane ale timpurilor moderne, care încă își așteaptă o examinare neînhibată.

În țara noastră, de multe ori ura față de evrei s-a identificat în perioada de început cu ura față de comunism. Numai că, motivațiile psihologice și sociale ale evreilor implicați în mișcarea comunistă, țineau tocmai de drama încercării de a se emancipa național. Așa cum arată Tismăneanu despre perioada de formare a partidului comunist român: „Alți în sectoarele operative («tehnic») și de propagandă, aparatul de partid era dominat de o majoritate zdrobitoare de transilvăneni și basarabeni non-români, cei mai mulți de extracție evreiască. Prezența semnificativă evreiască în grupurile radicale de stînga, est-central-europene, a fost legată de iluzia înțepinată de mulți evrei asupra Uniunii Sovietice, ca întruchipare a umanismului marxist. Nesatisfacți de status quo, dezgustați de valorile burgheze, victimizați de măsurile discriminatorii și înfricoșate de creșterea nazismului, ei s-au consolat în fantezii despre o revoluție comunistă mondială, care avea să creeze un climat favorabil pentru ceea ce Marx numise „realizarea esenței umane” și astfel să exdirpeze cancerul antisemitismului din rădăcinile sale sociale. Visul lor era să-și birue evreitatea, să devină parte a unei mișcări universale ale cărei aspirații și promisiuni să tranșează limitele naționale și rasiale. Imaginea lor romantică despre Uniunea Sovietică a funcționat ca o compensație pentru frustrările și umilirile lor. Ca și tovarășii lor polonezi sau unguri, cei mai mulți dintre comuniștii evrei români și-au abjurat originea și s-au despărțit mîndri de toate legăturile cu tradițiile strămoșilor lor. Ei erau, ca să folosesc termenul lui Isaac Deutscher, „evrei care se urau pe sine” («self-hating Jews»), tînjind pentru o nouă identitate care le-ar fi permis să acționeze ca cetățeni ai unei patrii universale. În consecință, ei au refuzat să priceapă abisul între speranțele lor și realitatea barbară a stalinismului” (studiu *The Tragedy of Romanian Communism*, în *Eastern European Politics and Societies*, Volume 3, No. 2, Spring 1989, p.355).

Epurările declanșate de Stalin și reluate cu asiduitate de liderii partidelor bolșevice din Europa de Est au condus la eliminarea evreilor din nomenclatură, securitate, ar-

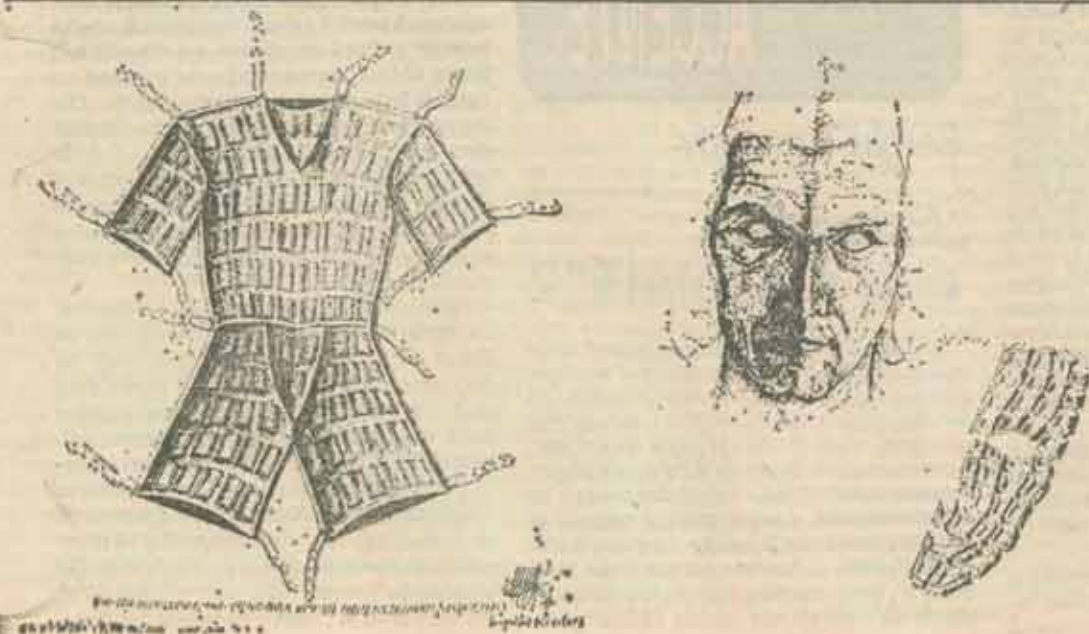
mată, dar nu au dus la dispariția comunismului. Atunci s-a trecut la noi, prin eforturile lui Dej amplificate de Ceaușescu, de la o fidelitate absolută față de Kremlin la naționalism, fără ca această trecere să însemne, la fel ca în alte partide comuniste est-europene, o destalinizare. Prin urmare, antisemitismul comunist românesc a fost un hibrid între trăsăturile staliniste și tradițiile întrerupte ale naționalismului interbelic. Discriminările staliniste și naționaliste au atras emigrarea masivă a evreilor, ca și a germanilor, din România. Dimensiunile acestui fenomen, precum și consecințele sale negative asupra vieții economice, sociale, culturale și artistice vor putea fi cunoscute abia de acum încolo.

Parafrazîndu-l pe domnul Ceonța și răspunzînd domnului Baltazar, s-ar putea afirma că există în România forțe (cu centrul de comandă mai la Răsărit decît ne îndeamnă unii să privim), interesate în a nega alți trăsăturile antisemite ale comunismului, cit și ale unei tradiții socio-culturale. Motivațiile politice ale acestor forțe pot fi decriptate: pe de o parte, încercarea de a păstra o imagine neocompromisă a comunismului, care ar fi pur și de necondamnabil în esența sa morală, osîndînd exclusiv erorile politice ale liderilor comuniști, deci a unor simpli indivizi supuși ispitelor și greșelilor, ceea ce ar permite revenirea treptată la o ordine socială și politică de tip comunist; pe de altă parte, se încearcă salvarea imaginii externe a României ca o țară tolerantă, democratică (de parcă pogromul împotriva țiganilor nu ar fi avut loc în Iunie '90, de parcă revistele *România Mare* și *Europa* nu s-ar edita în tiraje masive), fapt ce ar favoriza atragerea capitalurilor străine și ajutorului occidental. Ceea ce ar fi de mare folos actualului guvern în încercarea sa disperată de a supraviețui.

Negarea antisemitismului este o tactică de înțepinare și exacerbare a acestui sentiment de ură. Spunînd opiniei publice că nu există antisemitism, exact în momentul cînd comunitatea evreiască, aicătuită din supraviețuitori sau urmași comorează pogromul, înseamnă a incita la ură împotriva evreilor, pentru că încearcă, după o jumătate de secol de tăcere, să obțină recunoașterea vinei și responsabilității autorilor acelor crime. În locul unei terapii psiho-sociale și a combaterii unui fenomen de patologie a mentalității colective, se încearcă exact contrariul.

Gravă și condamnabilă este duplicitatea establishment-ului: pe de o parte, el mimează filosemitismul, promovînd în funcții (exact ca bolșevicii), în etapa cea mai grea a guvernării, supraviețuitori sau urmași ai activiștilor de mult îndepărtați prin succesive epurări din aparat, și blamează legionarii, pe Antonescu pentru antisemitism; pe de altă parte, el încurajează extremismul naționalist (de tip *Vatra Românească* - P.U.N.R.) și publicațiile șovine, antisemite (în mod direct *România Mare*), prin indirecte subvenții și prin premii (acordate de Ministerul de Interne), precum și prin refuzul de a adopta o poziție clară de delimitare și de condamnare fermă a acestor tendințe. Este o politică falimentară, care nu a învățat nimic din eșecul moral și din morala fabulei staliniste și naționaliste. O politică insolubilă ale cărei efecte dăunătoare nu vor înfriza să se arate. Și chiar dacă politicienii vor culege foloasele pe termen scurt, alegătorii se vor alege cu ponoasele. Pe termen lung.

DAN PAVEL

Al XVI-lea Congres anual al Academiei româno-americană de Științe și Arte

București 27 iunie - 2 iulie 1991

Trebuie să recunoaștem că tema aleasă de A.R.A. pentru acest an — anume: „Tradiție românească și modele occidentale în ultimul deceniu al secolului XX” — a fost atât de generoasă încât orice discuție din cadrul Congresului n-a fost excentrică. Excentrici au fost probabil numai anumiți participanți care, trebuie să-o recunoaștem, și-ar fi făcut cu greu loc la alte congrese internaționale, sau chiar în paginile revistelor care se respectă, din țară. Din acest punct de vedere, a existat o evidentă eterogenitate calitativă a participanților. Pe de altă parte, atitudinea rezervată a unor prieteni din Washington, D.C. și New York, care, sub diferite prețuri, au evitat să participe, m-a făcut să devin circumspect: să mă duc sau nu la A.R.A.? Și totuși m-am dus. Și nu mi-a părut rău. În numerele următoare voi atrage atenția asupra a două momente de înaltă ținută intelectuală din cadrul Congresului: expoziția organizată împreună cu Oficiul Național pentru documentare și expoziții de artă și Academia de Arte din București, precum și masa rotundă: „Rezistența culturală (literară și artistică) în România”. Și nu știu cum se întâmplă, dar de câte ori încerci să ascuți pe cineva, sau să discuți cu el, parcă este un demon al discordiei, care te împinge să răscolești, te îndeamnă să cercetezi mereu același lucru: realitatea dureroasă în care trăim de altele decenii.

O expoziție de autor

Ne obișnuisem ca la marile saloane de artă plastică să nu facem decât să bifăm o listă de personalități, mereu aceleași, iar expozițiile semănau unele cu altele. Și pentru că nimeni nu trebuia să lipsească, lucrările erau înghesuite ca vai de ele. N-am văzut nimic de acest gen la expoziția organizată de A.R.A., Oficiul național pentru documentare și expoziții de artă și Academia de arte din București, în galeriile de la etajele 3-4 ale Teatrului Național (în mod neașteptat, din extinderea aberantă făcută de Ceaușescu Teatrului Național, o extindere care se înscrie în perimetrul kitsch-ului, a rezultat un spațiu expozițional deosebit). Ca să-mi risipesc nenumăratele m-am adresat principalilor doi realizatori ai expoziției. În primul rând lui Mircea Spătaru, rectorul Academiei de arte din București, cel care s-a ocupat de partea artistică a expoziției. „Nu trebuie să se mire nimeni de felul în care a fost alcătuită expoziția de față. Este o expoziție de autor, o expoziție pe care mi-o asum ca selecție în întregime. De acum încolo, va trebui să ne obișnuim cu expozițiile de autori, care nu sînt exhaustive, în care organizatorul invită artiști care îi sînt apropiați, despre care el crede că fac parte din aceeași familie spirituală”.

Iar din familia spirituală a artiștilor plastici care expun împreună cu Mircea Spătaru fac parte peste 30 de artiști cu care s-ar mîndri orice expoziție din lume: Horia Bernea, Sorin Ilfoveanu, Mihai Buculei, Ana Lupaș, Ștefan Căița, Ilie Rus, Horia Paștina, Marin Gherasim, Viorel Mărginean, Ion Nicodim, Mihai Sărbulescu, Nicolae Alexi, Peter Iacobi, Dariu Dup, Theodor Radu, Florin Ciubotaru, Silvia Radu, Amalia Perjovschi, Dan Perjovschi, Ion Dumitriu, Marian Zidaru, Vasile Gorduz și Ion Stend. Lîngă expoziția aceasta de grup este prezentă și expoziția personală a lui Paul Neagu care este unul dintre cei mai remarcabili plasticieni români din diaspora.

„Consider că emblematic pentru expoziție monumentul din cîrpe pentru Piața Universității, realizat de Ana Lupaș, față de care au existat o serie de rețineri. Trebuie să recunoaștem că Piața Universității este încă un cîmp sensibil și fierbinte. Așa se explică alerta Primăriei Capitalei, în urma intervenției unor oameni al căror nume nu-l știu și care s-au adresat Primăriei cu admonestări și întrebări în legătură cu ceea ce se întâmplă acolo. Îmi place să spun că Primăria, arhitectul șef al orașului au înțeles însă că nu era vorba de un act subversiv, ci de o operă de artă. Lucrul acesta l-au înțeles foarte mulți oameni începînd cu studenții și intelectuali care au ajutat-o pe Ana Lupaș să înalțe și, terminînd cu oamenii simpli, cu privitorii care au asistat la înălțarea monumentului și care s-au referit la el ca la un monument al îndolferii, nu numai al Pieței Universității, ci și al nostru al tuturor”.

„Consider că reprezentativ pentru spiritul expoziției — a continuat Mircea Spătaru — faptul că majoritatea artiștilor își expun opere realizate în perioada dinaintea lui decembrie 1989, cele mai multe neexpuse înainte, lucru suficient să ne facă să înțelegem poziția acestor artiști față de evenimentele sociale și politice din perioada despre care mulți evită acum să vorbească. Intenția inițială a reprezentanților A.R.A. și a noastră a fost de a expune un număr egal de artiști plastici români care au activat în afara granițelor țării și artiști care au activat și activează în România. Consider că motivele artiștilor români care nu au putut veni la această expoziție sînt bine înțelese: ei nu au încredere încă în siguranța lor personală dacă ar reveni în țară și mai cu

seamă în siguranța operelor lor de artă, care trebuie să intre și să iasă din țară. La ora actuală în România neexistînd un asemenea sistem de protecție, precum și o legislație care să încurajeze expozițiile.”

La București nu se pot face mari expoziții internaționale

Domnul Mihai Oroveanu, directorul Oficiului național pentru documentare și expoziții de artă din cadrul Ministerului Culturii, s-a ocupat de partea tehnică a expoziției A.R.A. L-am rugat să-mi explice de ce nu s-a putut realiza proiectul inițial de a aduce la București marii artiști plastici români aflați în exil. Am aflat că în România nu s-a pus încă la punct un sistem legislativ pentru asigurarea expozițiilor, a lucrărilor de artă. Nu există decât o serie de instrucțiuni neclare, care nu pot fi puse în acord cu reglementările care există în străinătate în domeniul asigurării (ce prevăd protejarea lucrărilor în timpul transportului internațional al expunerii). Sînt niște blocaje psihologice, legislative și nu în ultimul rînd materiale în calea dialogului. De pildă, dacă ar fi fost să se transporte lucrările celor din America, transportul și asigurarea lor ar fi costat atât de mult, încît ar fi imposibil ca Ministerul Culturii, care are un buget extrem de mic, să asigure acești bani. Pe de altă parte, foarte mulți dintre cei aflați în diaspora au fost realmente dați afară din țară și nu sînt deloc siguri că întoarcerea lor se poate desfășura în siguranță. Cu privire la organizarea vieții artistice din acest moment, artiștii aflați în diaspora au pus tot felul de întrebări la care partea română nu poate încă răspunde în mod satisfăcător.

Sărăcia bugetului Ministerului Culturii, deci și a Oficiului național pentru documentare și expoziții de artă, nu permite, de pildă, organizarea unor expoziții prestigioase aduse din alte țări, așa cum se face pretutindeni în lume. Ca să organizăm și la București, așa cum s-a făcut recent, de pildă, la National Gallery of Art, în Washington, D.C., o expoziție Tizian sau Van Dyck, cu toate operele artiștilor, răspîndite în diferite muzee ale lumii, în colecții particulare, și presupunînd că ai plăti cheltuielile de transport și de asigurare, trebuie să rezolvi probleme aproape insolubile. Nici un muzeu din lume nu ar accepta să-și trimită lucrările într-un loc care nu poate asigura condițiile adecvate de climatizare, temperatură, umiditate, luminozitate și de securitate și apoi, nici nu există spații adecvate, mai ales după tragedia cu Muzeul de artă,

Nevoia de spațiu

Bucureștiul este singurul oraș mare care pierde spații culturale, în timp ce fenomenul este invers în lume. Cînd vorbește despre felul cum se urîște Bucureștiul, despre kitsch-ul, care pune stăpînire pe marile artere ale Capitalei, privirea domnului Mihai Oroveanu este mai expresivă decît cuvintele sale. Cîteva spații culturale sînt în mare pericol în Capitală, iar primăria nu a luat nici un fel de măsură.

Pentru ca Muzeul de artă să fie refăcut ar trebui peste 100 de milioane de lei, iar pentru ca sala Dalles, nereparată de peste patru decenii, să fie adusă la condiții decente, ar trebui 40 de milioane de lei. În schimb, spațiile tradiționale de expoziții sînt amenințate de extinderea spațiilor comerciale. Pe Calea Victoriei sau pe Bulevardul Magheru s-au extins magazinele cu vitrine ce expun marfă „de mîna a paisprezecea”, blindate cu tot felul de hublouri metalice oribile și de jaluzele de fier — de parcă înăuntru ar fi lingouri de aur — iar privirea bucureșteanului sau a turistului ce vizitează aceste axe culturale este agresată. Ar trebui să se refacă axa șoseaua Kiseleff — parcul Herăstrău — Muzeul Satului, unde, în pavilionul H, s-ar putea face o pinacotecă a artei contemporane, iar aici ar trebui făcute, ca în marile capitale, fîrguri de artă, cu galerii personale. O serie de săli consacrate de expoziții sînt solicitate de alte societăți și institute, în timp ce orașul ar avea nevoie de noi librării și galerii de artă, de anticariate.

Doar patru pictori au cota la Paris

Dacă noi nu prea putem aduce artă la București, ce șanse sînt pentru artiștii români să expună peste hotare? Este o întrebare la care răspunsul lung al domnului Oroveanu atrage parcă atenția asupra drumului imens care ne desparte de lumea civilizată. Pentru că nu este vorba numai de a expune pur și simplu, ci de a pătrunde pe piață. Or, în Occident a expune și a pătrunde pe piață sînt unul și același lucru. În primul rînd că participarea la marile saloane internaționale presupune niște taxe prohibitive pentru noi, cînd fondul în valută al ministerului este infim față de ceea ce ar trebui. Cu excepția Albaniei, toate celelalte țări centrale și est-europene sînt intrate de mulți ani în acest circuit. La fîrguri, de fapt, se fac licitații de opere de artă. La Paris, în 1989, s-au cumpărat lucrări în valoare de 9 miliarde de franci (adică \$ 1,5 miliarde). Domnul Oroveanu îmi arată catalogele Akoun pe 1990 și 1991, subintitulate „La Côte des

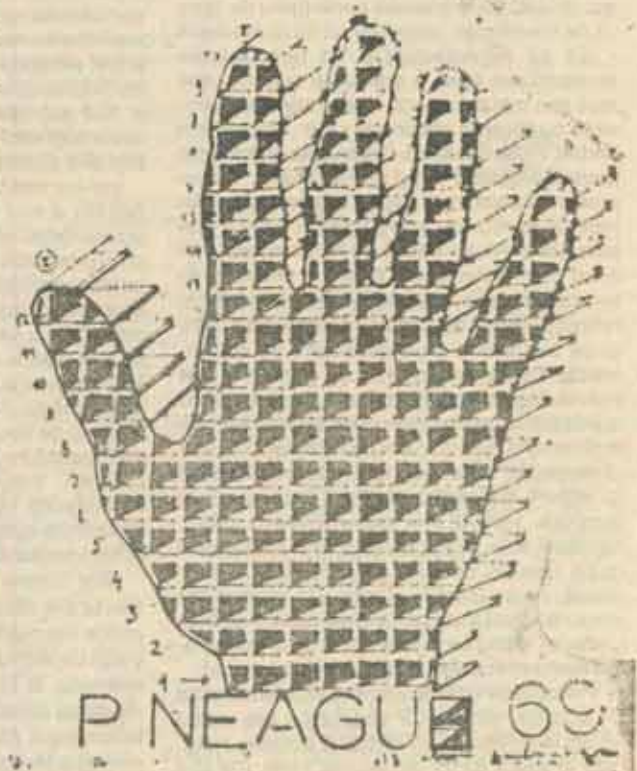
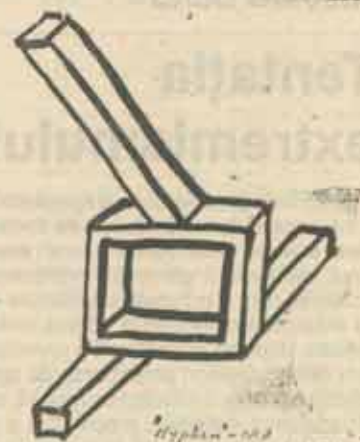
peintres”. Doar patru români sînt prezenți (Nicolae Grigorescu, cu o cotă de 60.000 de franci de lucrare, cota în urcare, Ion Pacea și Constantin Pacea, precum și un pictor pe nume Mircea Ciobanu, născut în 1950). Mă uit și la ceilalți pictori: în fruntea listei este Picasso, cu 300 de milioane de franci, apoi Van Gogh cu 294 de milioane. Rembrandt este ceva mai jos, cu „doar” 70 de milioane.

Dacă se încearcă intrarea la aceste expoziții, cea din Franța, de pildă, înși trebuie să se stabilească cota unui artist plastic. Or, pentru a intra pe piața de artă, trebuie trimise acolo imaginile operei unui artist, iar Oficiul de documentare chiar cu asta se ocupă: adună o arhivă a artei moderne și contemporane, care a trecut deja de 6000 de mape, cuprinzînd o serie de peste 30.000 de cataloage, 300.000 de fotografii, apoi decupaie din presă, fișe de lucru și fișe de activitate pentru fiecare artist plastic. Toate acestea sînt trecute pe calculator. În momentul cînd vom intra pe piața de artă, ni se vor cere pentru fiecare autor, în afară de imagini, datele despre el, studiile, unde a expus, frecvența participărilor internaționale, ce a vîndut, premiile obținute, ce s-a scris în presa de specialitate. Din toate aceste date se constituie cota. La stabilirea ei, rolul decisiv îl are prețul ultimei vînzări la licitație, care e cu totul altceva decît cota de galerie, despre care aflasem ceva mai devreme. Trimiterea imaginilor operelor artiștilor români este greu de realizat, deoarece folosind condițiile autohtone de imprimare înseamnă a le face un deserviciu. Îi mai pun o întrebare interlocutorului meu: cum crede că s-ar putea rezolva cel mai rapid problemele susținerii artei la noi? Ar trebui să fie pusă la punct o legislație, cu privire la impozitul operei de artă, la fel ca și în alte țări, unde 1% din impozit se reține pentru asta. Pe de altă parte, urmînd tot modelul străin, ar trebui practicat sistemul de scăderi masive de impozite pentru cei care sponsorizează arta. În Franța, bugetul anual pentru artă este de 1,5 bilioane de franci, în timp ce în S.U.A. este ceva mai mic, dar generozitatea firmelor particulare este de 10 ori mai mare.

Discuția cu domnul Oroveanu a fost mult mai largă, dar lipsa de spațiu m-a determinat să port restul discuției „off record”, cu promisiunea de a reveni în paginile revistei noastre asupra unui subiect la fel de important ca și cele economice sau constituționale. Arta.

DAN PAVEL

(va urma)

Este tocmai capitalul moral de care are atât de multă nevoie turburata noastră viață politică.

DANIEL VIGHI (scriitor, Timișoara): O să fiu membru de partid. Dacă m-am angajat, o să merg până la capăt, pentru că nu vreau să-mi reproșez după aceea că n-am făcut tot ceea ce se putea face. Am observat că, la Timișoara, după hotărârea de constituire a A.C. în partid, s-a produs o accelerare și o impulsjonare a activităților civice în ideea că o să învingem.

VASILE POPOVICI (scriitor, Timișoara): Cred că la ora actuală partidul A.C. este singura speranță și măi cred că acest partid este capabil să ofere alternativa de care țara are nevoie, prin promovarea ideii de altruism. Dacă nu devenim toți conștienți că la viitoarele alegeri se joacă o carte fundamentală pentru România, nu avem altă soluție decât să ne luăm bagajele, să facem altundeva România (...). Voi fi membru al partidului A.C. și dacă partidul va considera necesar, voi și candida.

ION CARAMITRU (actor, București): Este necesar ca A.C. să devină partid, având în vedere conjunctura politică actuală, dar și faptul că nu există o reală opoziție față de putere. Oferirea alternativei de către A.C. depinde foarte mult de liderii acestei formațiuni. După cum s-a observat, în România contază foarte mult impactul charismatic. În ceea ce privește lupta morală, onestă, pe arena politică e foarte dificil. F.S.N. are la dispoziție toate structurile puterii, televiziunea, ziarele, relații, experiența activismului, populismul care prinde în continuare. Nu m-am decis dacă să fiu sau nu membru al partidului A.C., dar sînt sigur că o să votez.

EMIL CONSTANTINESCU (profesor universitar, București): A.C. a trebuit să țină cont de realitățile țării, de evoluția mentalităților și a evenimentelor. Acest partid se va naște într-unul dintre cele mai democratice moduri în care s-a născut un partid, pentru că iată un

lucru pe care presa nu l-a sesizat și nu l-a subliniat destul — înființarea partidului A.C. a fost votată în mod secret în toate filialele din țară. Semnalul care a venit a fost un semnal de jos în sus. Nu voi fi membru al partidului A.C. nu pentru că nu susțin ideea creării partidului, dar consider că este bine ca tocmai acum, cînd se înființează un partid care va prelua partea de luptă politică, să rămîna o serie de oameni care să accentueze acțiunea civică a acestei organizații. Cistigarea puterii politice este o necesitate reală, dar la fel de reală este și necesitatea educării nu numai a electoratului pentru a da un nou curs alegerilor, dar și a unui electorat în stare ca, după alegeri, să poarte un dialog real cu cei capabili să guverneze.

RADU FILIPESCU (inginer, București): Am fost de la început pentru această idee, mai ales că eu și colegii mei de la G.D.S. știm prin ce am trecut la fostele alegeri, cînd, cu cîteva zile înainte de 30 mai, s-au făcut niște presiuni foarte mari pentru a ne implica. Iar varianta de atunci nu a fost cea mai reușită. Ei bine, ai dreptul să greșești o dată, dar a doua oară e deja o prostie. Profitînd de acea experiență, încă înainte de discuțiile de la Sibiu, am sprijinit ideea intrării în jocul politic. Cred că o să fiu membru de partid.

MIHAI ȘORA (filosof, București): Alianța de bază, deci acea parte care nu va intra direct în jocul politic, trebuie să-și repropoziționeze preocupările. A.C. își fixase un obiectiv de durată lungă, cărui nu i s-a putut dedica, pentru că a fost mereu presată de evenimente la care a trebuit să reacționeze, fără să poată avea întotdeauna inițiativă. Acum, A.C. va trebui să-și reconstruiască strategia. În partidul A.C. trebuie să intre oameni cu o energie nemăpomenită. Să știe să facă activism și să fie dispuși să-și sacrifice preocupările personale timp de măcar doi ani. Pe noi ne interesează, pe termen lung, crearea unei viitoare clase politice românești, iar viitoarea clasă politică nu poate ieși cu adevărat pro-

Rada Filipescu

fesionalizată decât de la nivelul administrației comunale.

GEORGE NAVON (muncitor, Constanța): Filiala noastră s-a pronunțat în totalitate pentru transformarea în partid politic. Eu cred că numai așa ne vom putea apropia de virtuturile puterii. Invitatul de la F.S.N. a vorbit de o întrecere cinstită. Numai că ei alegă cu adidași Torsion, iar noi cu lanțuri și bîte pe spinare. Națunea a fost dezbinată, oamenii au fost îndemnați să se urască, să se bată. Dorim puterea în primul rînd pentru țara asta, pentru popor, pe care vrem să-l trezim, să nu mai fie manevrat. Cred că sîntem singura țară din lume care l-a bătut și l-a izgonit pe studenți. Pe mine mă sufocă climatul de ură și jaf la care este supusă țara. Dacă pe părinții noștri îi socotim vinovați, noi nu trebuie să mai suportăm povara asta. În A.C. nu sînt doar intelectuali. Sînt muncitori, țărani. Acum cîteva luni, a fi membru în A.C. echivala cu un act de extraordinar curaj. În acest moment, cei puțin la Constanța, este un lucru socotit normal.

MIRCEA IVĂNOIU (președintele filialei A.C. Brașov): Îmi leg mari speranțe de apariția partidului A.C. Personal, nu voi face parte din partid. Dar ramura nepolitică a A.C. va face munca din umbră și este o muncă pe termen lung. A.C. ar fi meritat să existe, oricare alt partid politic ar fi fost la putere, pentru că evenimentele ultimului an și jumătate au dovedit că la baza piramidei e mult de lucru.

OCTAVIAN BURACU (președintele filialei Cluj a Forumului Antitotalitar): Sînt trup și suflet pentru crearea partidului A.C. M-am convins că acest deziderat pe termen lung de educare civică a populației pentru democrație, nu va putea fi realizat fără a avea acces la puterea politică, executivă și legislativă. Cel care face parte din opoziția extraparlamentară nu are acces la TV, în presă, n-au sedii. Nu poți să aluți această țară acum decât intrînd în jocul politic.

MĂTHE EVA (ziaristă, Tîrgu Mureș): Cred că este foarte necesară crearea unui organism politic în sinul A.C., dar,

din punctul meu de vedere, este foarte trist, pentru că eu, fiind membru U.D.M.R., nu voi putea face parte din acest partid. Cred că mulți se vor retrage din A.C. tocmai pentru că devine partid, în schimb, dacă nu se produce mișcarea asta, A.C. nu va putea lua parte la lupta politică foarte aprigă care se va da în următoarea perioadă. Prin A.C., intelectuali de bază ai țării trebuie să fie prezente în Parlament. Dacă partidul A.C. ar putea să producă o personalitate de gen Havel, am fi salvați.

MIHNEA BERINDEI (istoric, Paris): Încă de la început am fost cu totul favorabil acestei idei — eu așteptam să se creeze un organism politic încă din decembrie. Important este că ideea a fost pusă într-un mod foarte democratic, discutată în filiale și că rezultatul, după două luni de la înființarea de la Sibiu, este majoritar favorabil. Pentru cei care se vor angaja în partidul A.C. va trebui o implicare totală. Ei vor trebui să se ocupe zi și noapte de această problemă pentru că nu e suficient să votezi pentru crearea acestui partid. Aștept să văd cum se va organiza practic ca să pot spune, da, este un partid modern, este partidul de care avem nevoie. N-ar trebui să uităm însă că partidul A.C. pleacă totuși, cu un mare avantaj, și anume experiența acumulată de A.C., cu un program social, cu o cotă solidă și, nu în ultimul rînd, cu un capital de stimă incontestabil.

Mihnea Berindei

ALEXANDRU PALEOLOGU: Crearea acestui partid este un lucru absolut necesar. Pentru că, în politică e ca și în amor — nu se poate face în afara patului. Nu poți să ai nici o eficiență dacă nu te amesteci în treburile concrete, în mod direct. Ideea purității, ideea inițială pe care a avut-o A.C. suferea de angelișm. Eu am învățat din viață și din literatură să mă fereș de angelișm și de aceea îmi dispăcea natura angelică a A.C.

Vineri 5 iulie

A consemnat
RÖDICA PALADE

**o punte
peste prapastie**

**CONGRESUL
ALIANȚEI
CIVICE**

**ORGANIZAREA
DISPERĂRII CIVILE**

România anului 1991 e în plină dramă. Una ibseniană: fantomele și negurile trecutului comunist își pun mărnat pecetea asupra evenimentelor și trăirilor prezentului. De-aici boala. De-aici neferescul. De-aici senzația de frustrare și nemulțumire din orice domeniu al vieții sociale.

Modelul de căpătîi al comunismului autohton a fost stalinismul — de la el s-au inspirat și Dej și Ceaușescu —, un model autarhic, situat în centrul lumii, și de la care lumea își primea semnificația. Un astfel de sistem totalitar nu permite replică, devine măsura tuturor lucrurilor, atot-semnificativ și atotperfect, el este **Semnificația-Una**.

Odată stabilită semnificația, orice lucru își pierde sensul și oricare ar fi poziția lui în sistem sau stadiul lui de dezvoltare, e semnat de

semnificația legiferantă. Inserarea lui într-un lanț sintactic nu-l aduce pregnantă, polisemanticitate: semnificația a fost dată și este Una. Orice activitate, orice lucru sînt inserate nu pentru a semnifica, nu pentru a produce și a fi produsul unei semnificații, ci pentru a îndeplini rolul de verificant al funcționării sistemului cu semnificații prestabilite. Chiar dacă au loc permutări sintactice, întregul nu semnifică nimic în plus, rămîne egal cu sine însuși, adică cu funcția sa de a verifica funcționarea semnificației împietrite, protejînd-o de factori perturbatori.

Disperarea noastră, disperarea sutelor de mii de oameni care au întesat bulevardele Bucureștiului la 15 noiembrie 1990, la chemarea Alianței Civice, este că **otrava roșie**, cu mască postrevoluționară, își face din nou apariția, sub alte forme, dar în esență urmărind aceeași paralizare și

aservire a societății românești. Disperarea noastră e că, sub un fals pluralism și sub o falsă democrație, trimbitată patriotard, asistăm, pe căi machiavelice, la reîntoarcerea **Semnificației-Una**.

S-a dovedit că, față de o putere opacă la dialog, rolul de exponent al nemulțumirii publice, pe care și-l asumase Alianța Civică, e ineficient, simțindu-se acut nevoia unui partid care să treacă la organizarea disperării civile. Nu dorința expresă de putere — disperării nu tinjese după fotolii aurite —, ci intenția de a instaura, în sfîrșit, o democrație autentică în România, a condus la luarea acestei hotărîri și la materializarea ei. Că este așa, o dovedesc luările de cuvînt ale participanților la **Congresul Alianței Civice**.

GEORGE MORĂREL

(Continuare în pag. 10)

